

Збірник тез доповідей 3 Міжнародної науково-практичної конференції «Стан і перспективи розробки та впровадження ресурсоощадних, енерго – зберігаючи технологій вирощування сільськогосподарських культур» 15 листопада 2018 р. м. Дніпро 2018.

УДК 631.527.575.826

ЯК ВИКОРИСТАТИ ПРИРОДНИЙ ДОБІР В СЕЛЕКЦІЇ РОСЛИН

В.І.СИДОРЧУК, канд. с.-г. наук, старший науковий співробітник

Білоцерківська дослідно-селекційна станція

В.І. ГЛЕВАСЬКИЙ, канд. с.-г. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

glevas@ukr.net

До певного часу природній механізм впливу ґрунтового комплексу на ефективність селекції залишався не розкритим.

Дуже важливим є визначення поняття «диференціююча здатність середовища»

Французьке слово “differentiation” дослівно означає: разделение, расчленение целого на отдельные качественно различные части (Энциклопедический словарь. Москва, 1963).

Рослина і ґрунт співіснують тисячі років. В ході еволюційного процесу та природного добору постійно нарощувалась продуктивність рослин, завдяки адаптації до умов зовнішнього середовища. У процесі такої адаптації особливу роль відіграє взаємодія між рослиною і ґрунтом.

У 60-х і 70-х роках ХХ століття проводилось значне нарощування матеріально-технічної бази наукових установ, в тому числі і за рахунок приєднання земельних масивів. Таким чином, до Білоцерківської дослідно-селекційної станції у 1965 році було приєднано 900 га земель (відділок Ленінське), а в 1975 році більше 3000 га у районі села Мала Вільшанка відділок «Селекційне».

На відділку «Ленінське», на площі 100 га була нарізана десятипільна наукова сівозміна для проведення досліджень по селекції поліплоїдних цукрових буряків вики ярої та гороху.

Найбільш досконалим було освоєння земельної ділянки відділку «Селекційне» села Мала Вільшанка. В тому числі для селекції поліплоїдних цукрових буряків окрема восьмипільна сівозміна з площею поля 10 га, та окрема десятипільна сівозміна з площею поля 10 га для селекції однонасінних цукрових буряків, вики ярої й озимої пшениці.

Працівники лабораторії селекції поліплоїдних цукрових буряків двічі скористались зміною місця проведення досліджень. Після перенесення дослідів з відділу «Олександрія» на відділок «Ленінське» за 17 років районуються Білоцерківський полігібрид 19; Білоцерківський полігібрид 30, Білоцерківський полігібрид 41, Білоцерківський полігібрид ЧС 32. Після чергового перенесення селекції поліплоїдних гібридів цукрових буряків на відділення «Селекційне» за 20 років роботи було передано на Державне сортовипробування та включено до Реєстру ще 6 гібридів на ЧС основі: Білоцерківський ЧС 51, Білоцерківський ЧС 57, Олександрія, Каверось, Білоцерківський ЧС 90, БЦ СІД. Гібрид «Олександрія» був національним стандартом.

Позитивно вплинуло перенесення досліджень на селекцію озимої пшениці в 90-х роках, з відділення «Олександрія» на відділок «Селекційний». Успішно пройшли державне сортовипробування та включені до Реєстру сорти: Білоцерківська напівкарликова (1999 р.), Перлина Лісостепу і Олеся (2001 р.), які по цей час користуються попитом у виробництві.

За 80-річний період селекції вики ярої на Білоцерківській дослідно-селекційній станції, місце проведення досліджень змінювалось 4 рази. Як і по інших культурах значних здобутків досягнуто після перенесення досліджень з відділку спочатку на відділок «Ленінське», а згодом на відділення «Селекційне». За 30 років виведено та районовано, або включено до Реєстру 18 сортів із них чотири: Білоцерківська 222, Білоцерківська 88,

Білоцерківська 7, Ярослава слугували національними стандартами. Білоцерківські сорти вики ярої більше тридцяти років домінують в посівах культури на Україні.

На прикладі виведення сорту ярої вики Білоцерківська 88 розкривається технологія визначення дифференцируючої здатності вибраної ділянки.

Схема виведення сорту Білоцерківської 88

1982 р. – Відбір елітних рослин із сорту Білоцерківська 679

1983, 1984 рр. – Вивчення ліній в розсадниках випробування Р-1, Р-2

1985-1987 рр. – Вивчення в станційному сортовипробуванні

1988-2000 рр. – Вивчення в державному сортовипробуванні

2000 р. – Районування

Для виявлення ділянки з високою дифференцируючою здатністю середовища (ДФЗ – С) можна застосувати схему первинного насінництва з випробуванням родин першого року, щойно включеного до Державного Реєстру сорту будь-яких культур, з добре вираженим морфотипом.

Варто додати, що селекційні сівозміни в наукових установах використовуються тривалий час: від трьох і більше ротаций десятипільної сівозміни, що є однією з причин занепаду селекції, через втрату ділянкою дифференцируючої здатності середовища (ДФЗ – С).